

Buvusio Panevėžio cukraus fabriko administraciniame pastate 2025 m. birželio 20 d. atgis tarpukario architektūros istorija – vyks parodos „ARNO FUNKcionalizmas (1898–1957)“ atidarymas. Joje bus pristatomas vienas įdomiausių ir paslaptiniausių architektų Arnas Funkas, kuris paliko ryškų tarpukario modernistinės architektūros pėdsaką įvairiuose Lietuvos miestuose, tarp jų ir Panevėžyje. Berlyne išsilavinimą įgijusio A. Funko suprojektuotas Cukraus fabrikas tapo reikšmingu funkcionalistinės architektūros pavyzdžiu šalyje.

Paroda atidaroma birželio 20 d. 16 val. Tądien ir birželio 21 dieną lankymas yra nemokamas, tačiau reikalinga išankstinė registracija. Daugiau informacijos apie parodą ir registraciją rasite [čia](#). Paroda veiks iki spalio 26 d.

Panevėžio cukraus fabrikas - pramonės architektūros pavyzdys

Parodos „ARNO FUNKcionalizmas (1898–1957)“ erdvė – Panevėžio cukraus fabrikas – ne tik fonas. Ji atspindi tiek architekto A. Funko kūrybos ir laisvės manifestaciją, tiek istorinį Lietuvos ir Panevėžio kontekstą. Žinoma, kad projekto ėmėsi AB „Lietuvos cukrus“, statybos pradėtos 1940 m. balandį, o baigtos tų pačių metų gruodį. Nors statybų pradžia sutapo su politinėmis permainomis, vasarą fabrikas vis tiek buvo atidarytas, 22 objektų kompleksas išsidėstė 40 ha plote.

Jis atspindėjo europietiškos architektūros standartus, kurie stiprino Lietuvos architektūros plėtrą ir brandą. Ne veltui pastatų kompleksas laikomas vienu moderniausių to meto pramoninių kūrinių, kuriame atsispindi pagrindiniai funkcionalizmo principai: racionalus suplanavimas, minimalistinės geometrinės formos, funkcionaliai ir efektyviai išdėstytos vidaus erdvės, kuklus dekoras.

Galima sakyti, kad ši paroda – tai atskleistas architekto identitetas, o funkcionalizmas grįžo ten, kur gimė. Parodos svečiai tarpukario modernizmo dvasią pažins iš surinktos archyvinės medžiagos ir lankymosi metu apgaubiančios atmosferos.

Architekto funkcionalistinės idėjos - iš Berlyno

Ne mažiau svarbi šios parodos ašis yra Kaunas, o tiksliau – šio miesto tarpukario modernizmas. Regis, tokia architektūrinė išraiška buvo lyg europietiškų vertybių manifestacija, kuri Laikinosios sostinės laikotarpiu reiškėsi kuriant įvairios paskirties objektus. Tai liudija 2015 m. Kauno modernistinei architektūrai suteiktas Europos kultūros paveldo ženklas ir UNESCO dizaino vardas, o 2023 m. – ir įrašas į UNESCO Pasaulio

paveldo sąrašą. Saugomus objektus ir kūrė tokie drąsūs, ryškūs architektai kaip A. Funkas.

Jo biografija jungia Lietuvą ir Vokietiją. 1920–1924 m. jis studijavo architektūrą Berlyno aukštojoje technikos mokykloje. Kaip tik tuo metu ten sklido Bauhauzo mokyklos idėjos, todėl ir A. Funko, įsikūrusio Kaune, darbuose nestigo modernistinės dvasios. Savo karjerą jis pradėjo pas profesorių Mykolą Songailą, Laikinojoje sostinėje sėkmingai dirbo iki 1944 m. vasaros, kai su žmona Valerija Grinkevičiūte grįžo atgal į Vokietiją.

Architektas įvardijamas kaip vienas paslaptlingiausių ir talentingiausių dėl įvairių priežasčių. Pastebėti neeiliniai jo inžinieriai gebėjimai, taigi jis pasirūpindavo išskirtiniu visuomeninių pastatų ir gyvenamųjų namų įgyvendinimu. Į jį daugiausia kreipėsi elito atstovai, tad nenuostabu, kad architektūrinės vizijos skrupulingai virto realybe. A. Funko akis nepraleisdavo nė menkiausios detalės, tai matyti nuo objektų fasadų iki interjero. Archyvai atskleidžia ir neeilinius erdvių planavimo įgūdžius, ir parinktus aukštos kokybės medžiagas ir struktūrinius elementus, kurie objektams suteikdavo išskirtinės elegancijos.

Paslapties šydas gaubia A. Funko biografiją, užtat archyvinė medžiaga apie Lietuvą, Kauną, to meto vyksmą, gyventojus ir kasdienybę stebina. Nors manoma, kad efektyviausias architekto laikas prabėgo Kaune, svarbus pėdsakas paliktas Panevėžyje, kuriame ir stūkso jo suprojektuotas Cukraus fabriko kompleksas.

Panevėžio parodą įkvėpė bendradarbiavimas

Parodą organizuojančios Panevėžio plėtros agentūros „Panevėžys NOW“ vadovė Monika Miniotaitė sako, kad dialoge ir skirtybėse gali gimti miestą auginančios ir garsinančios idėjos. Taip atsitiko ir įgyvendinant parodą. Bendradarbiavimas su jos iniciatoriumi – Nacionaliniu M. K. Čiurlionio dailės muziejumi – suteikė galimybę sudėtingą darbą pristatyti ir Panevėžyje.

Svarbiu parodos įgyvendinimo partneriu tapo ir dabar fabriko teritoriją valdanti UAB „Roquette Amilina“ – viena didžiausių gamybos bendrovių Šiaurės Europoje, kuri iš kviečių giluminio perdirbimo būdu išgauna produktus įvairioms pramonės šakoms. Pasak įmonės komunikacijos ir viešųjų ryšių vadovės Europoje ir Lietuvoje Laimos Čigriejūtės-Vitkauskienės, „Roquette Amilina“ jaučia didelę atsakomybę miestui ir jo gyventojams, nori suteikti galimybę visuomenei pasižvalgyti po šį miesto istorijai reikšmingą objektą.

„Šis pastatas – svarbi Panevėžio istorijos dalis, todėl mums svarbu, kad jis neliktų pamirštas tik kaip buvęs pramonės objektas. Suteikdami vieną iš bendrovės ateities investicijoms įsigytą erdvę parodai apie bene ryškiausią tarpukario Lietuvos architektą Arną Funką ne tik

atveriamė šią vietą visuomenei. Kartu norime paskatinti naujai pažvelgti į pramoninį paveldą: gyvą, kultūriškai aktualų ir galintį tapti šiuolaikinės miesto tapatybės dalimi“, – sako L. Čigriejūtė-Vitkauskienė.

„Panevėžys NOW“ direktorė M. Miniotaitė pritaria ir papildo, kad nuoširdus domėjimasis miestu visuomenei atskleidžia turtingas jo šaknis.

„Panevėžys buvo, yra ir bus pramonės miestas – tai mūsų stiprybė ir išskirtinumas, kuriuo didžiuojamės ir kuri stipriname. Pramoninis paveldas ir dabartis aktualizuojami bendradarbiaujant su švietimo, kultūros ir meno bendruomenėmis, taip atsiveria nauji miesto sluoksniai, tampantys įdomūs ir vietos gyventojams, ir miesto svečiams. Tai – tikras kvietimas atvykti ir atrasti kitokią Panevėžį. Jau įgyvendinta nemažai iniciatyvų: ekskursijos po buvusios „Ekranos“ gamyklos teritoriją, žygiai nuo Cukraus fabriko iki „Panevėžio stiklo“, užsukant į „Auridos“ pastatą, parodos ir performansai po žemė „Aukštaitijos vandens“ rezervuare, ant sienų „Ekranos“ teritorijoje ar pramonės gigantų stogų. Šiandien pramonė čia atgyja naujomis formomis, o jos istorija ir dabartis tampa įkvėpimu kurti ateitį“, – dalijasi M. Miniotaitė.

Parodos „ARNO FUNKcionalizmas (1898–1957)“ kuratorė – dr. Marija Drėmaitė, architektė ir dizainerė – Vika Pranaitytė, fotografas – Lukas Mykolaitis, maketuotojas – Jomantas Padgurskas, projekto vadovė – Lina Pranaitytė. Parodos Panevėžyje organizatoriai – Panevėžio plėtros agentūra „Panevėžys NOW“, partneriai – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, UAB „Roquette Amilina“.

Parengta įgyvendinant Panevėžio miesto savivaldybės finansuojamą turizmo skatinimo projektą „Kelionės kryptis – Panevėžys“.

